

НЕПРЕТЕНЦИОЗНО ЗАСМЕЈАВАЊЕ

(Мирјана Ђурђевић и Бранко Млађеновић: *Бункер Свині*, Лагуна, Београд, 2013)

Као да је у књижевној Србији завладала нова мода чији смисао и разлоге још увек не можемо до краја да откријемо ни објаснимо, али већ друга књига се у последња три месеца појављује у коауторству два писца (а да не рачунамо својевремено објављен роман *Српски њихо*, Александра Илића и Жељка Обреновића, књигу писама Горана Марковића и Милана Оклопцића, као ни роман *А сага Ши*, Ким Туи Ли и Паскала Јановјака). Поред *Књије о музици* Давида Албахарија и Жарка Радаковића и *Бункер свині* је писан у ауторском тандему Мирјане Ђурђевић и Бранка Млађеновића. Док за Бранка Млађеновића знамо само по неколицини објављених текстова у некада популарном сатиричном листу *Моја крмача*, Мирјани Ђурђевић је ово четрнаести роман. Стога постоји и извесна доза изазова да се разуме у којој мери је свако од два потписана аутора допринео *Бункер свині*.

Мирјана Ђурђевић је тип списатељице која не престаје да изненађује и у жанровском и у тематском смислу. Роман не припада серијалу крими прича о детективки Харијети који ипак остаје везан за рана Ђурђевићкина дела, већ се више ослања на њено позније стваралаштво у коме се приповест окружује историјским миљеом што се ненаметљиво додирује са садашњошћу. *Бункер свині* се, као и *Бремасони* или *Каја*, *Београд* и *добри Американац*, ситуира у међуратни период, али се не догађа у Србији, већ у Америци у време прохибиције. Јунаци овог романа су наши људи, исељеници, а сцена се, попут позоришног амбијента, не шири много даље од камерности куће у којој станују, док контекст прохибиције у Америци остаје неразрађен осим што метафорично боји роман и представља замајац за покретање минималистички устројене приче која је у својој укупности рефлекторски усмерена готово искључиво на саме ликове.

Извесни додир са историјским и друштвеним контекстом се ипак наслућује, али за разлику од романа *Паркині свейої Савашија* чија девиза гласи „Дијаспоро, и Богу си тешка“, где су у центру пажње наши исељеници који су бежећи од ратних 90-их заглавили у Канади, *Бункер свині* носталгију и исељеничке тешкоће преокреће у оптимистичном тону на теме сналажљивости, акције, неодустајања од борбе за бољи живот, а све у доминантном тоналитету хумористичког романа. Такође, оба романа су у тихом дослуху са Сремчевим делом. Док је у *Паркинју...* један од јунака Поп Ћира, овде су чак два лика са простора Војводине: Банаћанин Браша и Бачванка Анђа која доминира романом и прикључује се низу отреситих жена-јунакиња Ђурђевићкиног романескног опуса. Искуство претходног романа о емигрантском животу се препо-

знаје и на језичком фону, јер део језичких каламбура везаних за емигрантски енглески преузима функцију покретања хумора.

Нема сумње да је језик један од главних хуморних замајаца, где је накарадни енглески пропуштен кроз српски језички филтер, само један од жаргонских модела који се у роману чују и за који се може поуздано утврдити да је производ женског дела тандема. За остале језичке бравуре могао би се осумњичити коаутор Бранко Млађеновић, а као коначни производ овог језичког „множења“, добили смо, осим мање упечатљивог „лалинског“ и готово непостојећег речника ужичког краја, прилагођену и помало сведену, али још увек довољно сочну језичку мућкалицу (претходно очигледно пажљиво проученог) торлачког дијалекта. Овај дијалекат на размеђи српског-македонског и бугарског опстаје као језик којим се говори у околини међа све три земље. Ни Сремац није одолео овом питорескном језику који се чује и у *Зони Замфировој* и у *Ивковој слави*. Као и код Сремца, и овде торлачки изазива смех, али је и узрок неспоразума (нешто слично је већ примећено и када је у питању био роман *Бремасони* и језичка ограничења која су била изазвана тиме што су ликови из различитих временских зона били окупљени на једном месту, а највећу забуну је уносио управо најстарији велики масон, Петар Ичко, делимично се користећи и торлачким дијалектом). Као да је у питању специфична врста комедије забуне коју Мирјана Ђурђевић негује из романа у роман, стални неспоразуми као последица међусобног неразумевања језичког корпуса ликова јесу дакле и овде непрестани извор комичног. Али не и једини.

Језичке вратоломије којих су се писци доследно држали градећи ликове, одразили су се и на њихове карактере, а донекле и нарави. Тако је овај роман, сасвим очекивано, пратећи доследно линију Ђурђевићкиних претходних дела, у великој мери остварен и као студија менталитета, једном од поља на коме она суверено влада домаћом књижевном сценом успевајући да своје ликове ослика готово натуралистички верно, али увек сагледане из комичког ракурса, не дозвољавајући им да се измакну примењеној дози оптимизма и пребегну у трагички тоналитет.

Посебан шарм роману даје и главна јунакиња, још једна из читавог низа чврстих, енергичних, практичних и одлучних жена што су, не без извесних сличности али и занимљивих разлика, оформили читав један нови женски свет домаће прозе. Главна јунакиња *Бункер свинја* са лакоћом спроводи своју вољу и чврстом руком, али и женским чарима подједнако, влада (најмање) тројицом мушкараца истовремено играјући све улоге, од газдарице до заводнице, од опајдаре до госпођице, од слабе и заљубљене младице, до велике „маме“ која што намери, то и оствари. Време прохибиције, Чикаго, италијанска мафија (и лик који превише подсећа на Ал Капонеа, али то не мора бити), емигранти свих народности, полусвет што се креће трбухом за крухом, све је то у овом роману назначено, али је споредно и практично невидљиво. Позорница је готово искључиво сведена на ентеријер подрума где се тајно пече и дистрибуира ракија, а ликови и њихови односи се међусобно заплићу и распилићу у комбинацији љубавног романа и комедије (атипичних) нарави двоје Војвођана који не личе на „Сосе“ и „Лале“, једног Ужичанина који свакако није „Ера“ и једног „Јужносрбијанца“ који можда тек помало има нешто од Сремчевих ликова.

Бројне сличности *Бункер свині* са претходним романима Мирјане Ђурђевић, а пре свега вештина да се напише занимљива и духовита прича која излази из оквира свих познатих типолошких приповести, намеће једно од кључних питања: може ли се у списатељском дублу распознати стварна улога и удео сваког од писаца понаособ? То што постоје додирне тачке између свих јунакиња Ђурђевићкиних романа, наводи на извесне закључке, али у очи пада чињеница да је *Бункер свині* до сада први роман у коме се недвосмислено може говорити о љубавном роману, док је проценат крими жанра смањен на ниво неопходне напетости, тј. саспенса природног сваком делу које се базира на композицији типа „шта се даље догодило“. Као да је бегом од љубавних тема, ауторка бежала и од стереотипних закључака о сентименталности женског писма, а да се тек уз присуство мушке руке могло писати и о љубави. Наравно, и даље без стереотипа, духовито и домишљато лишено сваког непотребног патоса. Такође, ово је први Ђурђевићкин роман у коме доминира музика, од наслова, преко лика музички даровитог Јужносрбијанца који ће, заслужан за непрекидне музичке партитуре кроз које роман неуморно свира, бити заслужан и за преношење српског кола у свинг.

Осим нових мотива – љубав и музика, роман је можда један од најзабавнијих и најдуховитијих романа ове списатељице, растерећен бројних могућих болних тема у чијем контексту се формирају и радња и ликови романа, од страдања Срба у Првом светском рату, заслугама Француске у спасавању Срба током Првог светског рата, улози Немаца у Војводини... Иако су сви историјски детаљи присутни, они нису приказивани као проблемске теме, већ из једног заошијаног угла, као део животног шара. И где је ту прохибиција? Заправо, запостављена, она је само подсетник да се свака тешкоћа, забрана и наметнути узуси, можда могу и изиграти и превазићи. И та ослобођеност духа је она нота оптимизма и снаге што неуморно исијавају из свих романа Мирјане Ђурђевић, те се свака замерка о недостатку епохалних претензија или прецизније речено, о поетичком избегавању претенциозности великих друштвених, политичких и историјских тема, може лако изоставити. Јер се и тај наглашени ерос, односно воља за животом и умеће превазилажења тежине танатоса сопственом вољом и снагом, о чему посредно говори и овај роман, може сматрати можда највећом мудрошћу коју мало ко може да са лакоћом савлада и усвоји. Романи Мирјане Ђурђевић у целости уче овој мудрости, а *Бункер свині*, напосе обогаћен мушким углом гледања, љубавним и музичким темама, као да уцеловљује тоталитет оваквог погледа на живот.